

PÁRTTÖRTÉNET DIÓHÉJBAN

PERO MORÁČA: *A Jugoszláv Kommunista Párt harca a szocialista Jugoszláviáért.*

Forum, Újvidék, 1973.

A délszláv népek politikai életében a XIX. század hetvenes éveiben jelentősebb erőteljesebben a szocialista eszmék. Megalakultak a szociáldemokrata pártok és sor került az első sztrájkokra is. Ettől fogva a munkásosztály politikai tényezővé vált.

A több évtizedes munkásmozgalmi szervezkedés és az első proletárállam megalakulása kedvező feltételeket teremtett a belső differenciálódásra. Megindult az erjedés és ennek eredményeként 1919. áprilisában megalakult a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt. Kiemény belső harcok után a szakszervezeti mozgalom is forradalmi irányultságú lett, s elfogadta az újonnan alakult párt politikai platformját, továbbá a szakszervezetek és a párt szoros együttműködésének elvét. Nemsokára megalakult a forradalmi ifjúsági szervezet is, és ezzel teljessé vált a haladó munkásság tömbje. A párt és a köréje csoportosult haladó erők tevékenysége először kiterjedélyesedett, de a könyörtelen elnyomás feltételei között a vezetőségekben újra felütötték a fejüket a reformista irányzatok. Ezeket a második kongresszuson, 1920-ban sikerült háttérbe szorítani, s a következő forradalmi irányvonal végleges győzelmet aratott. A változás kifejezésére a szervezet új nevet kapott: megalakult a Jugoszláv Kommunista Párt.

Pártfejlődési szempontból a két háború közötti időszak egészen 1928-ig a belső érés korszakának számít. Frakcióharcok, szektásság és a nemzeti kérdéssel kapcsolatos eltérő álláspontok bémítólág hatottak az illegálisba kényszerült párt társadalmi tevékenységére. 1928-ban, miután Josip Broz megválasztották a zágrábi pártbizottság titkárává, e szervezet nyílt levélben követelte a frakció-

harcok megszüntetését. A párt 1928 végén megtartott negyedik kongresszusa elítélte a frakciókat, képviselőket kizárta, de a szektásság továbbra is fenntartotta a belső súrlódásokat. A január hatodikai diktatúra egyik fő céljává a kommunisták megsemmisítését tűzte ki. Az üldöztetés megtizedelte a párt soraikat, s a vezetőség 1930-ban külföldre tette át székhelyét. A párt legkiemelkedőbb harcosainak nagy részét súlyos börtönbüntetésre ítélték.

Az elkövetkező időszakban nem szűnt meg a párt tevékenysége, sőt 1934-ben s az utána következő években — a belső tönkszállkodások ellenére — jelentős eredményeket ért el. A Komintern állásfoglalásának következményeként, jóllehet időközben a pártvezetőség is hazajött, egészen 1939-ig húzódott az új frakciós elemektől megtszult központi bizottság megalakulása. Josip Broz Tito vezetésével gyakorlatilag már korábban kialakult a vezetőség, s 1939-ben a Komintern beleegyezésével hivatalosan is létrejött a JKP új vezetőszerve. Az a két év, amely a felkelésig megmaradt, a párt megerősítésében telt el.

Ellentétben a többi burzsoá erővel, a párt éberén kísérte a nemzetközi eseményeket, s 1941-ben, az összeomlás után bebizonyosodott, hogy a nép csak rá számíthat. A nemzeti kérdés helyes értelmezése, valamint az a következő harc, amelynek végoéljává a szocialista társadalmi átalakulást jelölte meg, a Tito vezette kommunista pártot a politikai gyakorlatban is a munkásosztály élcsapatává tette. Számára nem volt kérdéses, milyen magatartást tanúsítson a megszállókkal szemben. Az általa kitűzött célok megvalósításához csak egyetlen út vezetett: a fegyveres harc...

Pero Morača a továbbiakban változja a hősi küzdelmet, amelyben a JKP az ország népeivel és nemzetiségeivel együtt küzde a megszállókat és megteremtette az új társadalmi rend alapjait.

A fiatal olvasó ebben a kis könyvben, amely az ifjúsági politikai iskola számára készült, megtalálja mindazt, ami lehetővé teszi számára a JKP történelmi szerepének felismerését.

ÁGOSTON ANDRÁS

VÁLTOZATOS PUBLIKÁCIÓ

BALCANICA, annuaire de l'institut des etudes balkaniques, III.
Belgrád, 1972.

A balkáni tudományokkal foglalkozó intézet történettudományi közlönyének harmadik, igen terjedelmes, témákban változatos és az archeológiától az újkorig terjedő korbeosztású cikkeivel, tanulmányaival igen érdekes közlönye nemrég jelent meg, és okkal váltotta ki a jugoszláv és a balkáni országok történe-szeiben a komoly érdeklődést. Habár fiatal intézetről van szó, már harmadik közlönyét helyezte a szakemberek asztalára. Teheti is ezt, mert sikerült a jugoszláv és a külföldi szakemberek olyan gárdáját maga köré gyűjtenie, amely biztosítja színvonalas közlemények, cikkek, tanulmányok közlését. Így nem csoda, hogy köteteli egyre nívósabbak és értékesebbek.

Ha a cikkek, tanulmányok, közlemények címeit sorra vesszük, az általános szakmai érdeklődésen túl, minket természetesen az is érdekel, hogy vajon megtaláljuk-e önmagunkat is ebben a folyóiratban, vannak-e benne utalások, amelyek a magyarokra általában, vagy pedig a nemzetiségekre vonatkoznak. Már előjáróban elmondhatjuk, hogy a kérdésre igennel válaszolhatunk.

Ha figyelembe vesszük, hogy a két archeológiai tanulmány Alojz Benac és Dragoslav Srejić tollából, olyan térségeket ölel fel, amelyek hatás tekintetében nemigen határozhatók el szorosan, akkor azokra ilyen megmozdulásban az Osztrák,

a cikkekre is, amelyeknek témája a migrációkra és azoknak kulturális hatására vonatkoznak Északnyugat-Balkánon, illetve a postglaciális kor kultúrájára a déli Duna-medencében, teljes joggal mondhatjuk, hogy nemcsak a balkáni népek szakembereinek érdeklődésére tarthatnak számot, hanem éppoly mértékben a magyar szakkörök érdeklődésére is. Jovanović, Comsa és Tasić archeológiai tanulmányai szintén ebbe a csoportba tartoznak.

Verena Han közleménye a középkori Balkán anyagi kultúrájáról beszél a dubrovniki levéltár adottságait tartva szem előtt. Ismerve azt, hogy Dubrovnik középkori történelme elválaszthatatlan a magyar történelemtől, mert azzal számos szálak fűzik össze, nyilvánvaló, hogy Verena Han eredményei aligha kerülhetik el a magyar szakemberek figyelmét. Bogumil Hrabak közleménye végigkíséri a korfui és albán sókereskedelem útját. Adatai igen érdekes összehasonlításra adnak alkalmat a középkori magyar sókereskedelem történetével.

Dimitrije Đorđević tanulmánya az olasz rizorgimento hatását kíséri végig a szerb politikai magatartásra az annexió válság idején (1908–1909-ben), Kliment Dzsambazovszki pedig a szerb és bolgár föderációs terveket ismerteti 1862-ben. Minden